

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	15
------------------------	----

ROZDZIAŁ I

Przestrzeń codziennych relacji	21
---	-----------

1.1. Globalność i lokalność. Od ideologii do praktyki społecznej.	21
1.2. Społeczność lokalna i jej obraz w warunkach późnej nowoczesności	29
1.3. Społeczność lokalna i środowisko lokalne – ujęcie definicyjne.	37

ROZDZIAŁ II

Miejsce i tożsamość – wzajemne uwikłania	46
---	-----------

2.1. Miejsce i jego krajobraz kulturowy	46
2.2. Wielokulturowość pogranicza – międzykulturowość miejsca	50
2.3. Kompetencje do komunikacji międzykulturowej – imperatyw relacji w lokalnej przestrzeni zróżnicowanej kulturowo	54
2.4. Wielowymiarowość tożsamości jednostki – tożsamość lokalna i jej normatywna forma opisu.	63

ROZDZIAŁ III

Teoretyczne koncepcje wspólnot i wspólnotowości	68
--	-----------

3.1. Wspólnota – realność czy pozorność w świecie późnej nowoczesności	68
3.2. Wspólnoty i stowarzyszenia w klasycznym ujęciu Ferdinanda Tönniesa	70
3.3. Komunitarystów romantyczny obraz wspólnoty.	73
3.4. Trybalizm – uspołecznienie i mgławice uczuciowe	75
3.5. Powiązania – teoria aktora-sieci (<i>Actor-Network Theory</i>).	78

ROZDZIAŁ IV

**Poczucie wspólnotowości jako perspektywa
badań pedagogicznych 80**

- 4.1. Teoria poczucia wspólnotowości w ujęciu Davida W. McMillana
i Davida M. Chavisa. 80
- 4.2. Tożsamość lokalna i współzależność społeczna jako uwarunkowania
poczucia wspólnotowości 85
- 4.3. Poczucie wspólnotowości w ujęciu pedagogicznym. 93

ROZDZIAŁ V

Wspólnota jako wyzwanie współczesnej pedagogiki 97

- 5.1. Edukacja zaangażowania – edukacja do wspólnoty 97
- 5.2. Pedagogika społeczna – pedagogika wspólnot i wspólnotowości 99
- 5.3. Edukacja regionalna i edukacja międzykulturowa
– konstytuowanie tożsamości jednostki i kulturowego
charakteru środowisk lokalnych 105
- 5.4. Praktyki edukacyjne w przestrzeni lokalnej – edukacja lokalna
i szkoła środowiskowa 109

ROZDZIAŁ VI

Założenia teoretyczno-metodologiczne badań własnych 113

- 6.1. Założenia teoretyczne badań własnych 113
- 6.2. Tożsamość społeczna i tożsamość lokalna 117
- 6.3. Wspólnota i poczucie wspólnotowości 122
- 6.4. Obszary, cele badań i wynikające z nich problemy badawcze 124
- 6.5. Założenia badawcze. 133
  - 6.5.1. Orientacja badawcza i jej uzasadnienie 136
  - 6.5.2. Etapy badań 139
  - 6.5.3. Operacjonalizacja zmiennych 143
  - 6.5.4. Dobór próby 146
- 6.6. Teren badań 148
- 6.7. Cechy społeczno-demograficzne badanej grupy. 150

Spis treści

ROZDZIAŁ VII

Tożsamość lokalna badanych mieszkańców północno-wschodniego pogranicza Polski 157

7.1. Identyfikacja badanych z przestrzenią lokalną 157

7.2. Wartości kulturowe miejsca i ich znaczenie w percepcji osób badanych. 164

7.3. Tożsamość lokalna badanych 169

Podsumowanie 192

ROZDZIAŁ VIII

Miejsce i wspólnota. Poczucie wspólnotowości mieszkańców północno-wschodniego pogranicza Polski. 194

8.1. Badania nad poczuciem wspólnotowości w amerykańskiej psychologii społecznej 194

8.2. Aktywność społeczna badanych. 196

8.3. Współzależność społeczna badanych 201

8.4. Poczucie wspólnotowości badanych – powroty do mitycznej krainy . . . 210

Podsumowanie 222

ROZDZIAŁ IX

„Otwartość” lub „zamknięcie”

Percepcja innego w środowisku lokalnym 225

9.1. Percepcja innego kulturowo 225

9.2. Co inny może, a czego nie? Prawa i ograniczenia społeczne wobec innego w przestrzeni lokalnej 235

9.3. „Otwartość” lub „zamknięcie” badanych na odmienność kulturową . . . 242

Podsumowanie 247

ROZDZIAŁ X

Wspólnoty lokalne w narracji osób działających w zróżnicowanych kulturowo środowiskach lokalnych 251

10.1. Postaci znaczące jako prawomocność społecznego istnienia jednostki i jej środowiska lokalnego. 251

10.2. Kryteria analizy narracji respondentów. 253

Spis treści

ROZDZIAŁ XI

Wspólnota lokalna w percepcji osób działających 257

- 11.1. Miejsce – przyczyna i obszar podejmowanych działań 257
- 11.2. Kulturowy krajobraz miejsca: zróżnicowanie kulturowe
i wyznaniowe wspólnot lokalnych 261
- 11.3. Potrzeba ochrony *status quo* miejsca 266
- 11.4. Zróżnicowanie wewnętrzne systemu lokalnych wspólnot
uzgodnienia 269
- 11.5. Relacje i interakcje społeczne w przestrzeni środowisk lokalnych
zróżnicowanych kulturowo 273

ROZDZIAŁ XII

Intencje i formy aktywności społecznej osób działających w przestrzeni lokalnej 278

- 12.1. Działania zorientowane na kreowanie świadomości narodowej
grupy mniejszościowej 278
- 12.2. Działania zorientowane na tradycje lokalne 284
- 12.3. Działania zorientowane na budowanie kapitału społecznego
i rozwój lokalny 287

ROZDZIAŁ XIII

Partycypacja społeczna mieszkańców i jej ocena w narracji osób działających w środowiskach lokalnych 298

- 13.1. Partycypacja i jej społeczne znaczenie. 298
- 13.2. Partycypacja wspólnotowa mieszkańców 299
- 13.3. Partycypacja mieszkańców w lokalnych wspólnotach religijnych 306
- 13.4. Partycypacja publiczna mieszkańców 309

- Zakończenie 317
- Conclusions. 320
- Bibliografia 325
- Spis form graficznych 341
- Aneks 345
  - Załącznik 1 345
  - Załącznik 2 353
  - Załącznik 3 354

TABLE OF CONTENT

Introduction	15
CHAPTER I	
The space of daily relationships	21
1.1. Globality and locality. From ideology to social practice	21
1.2. A local community and its image in the conditions of late modernity	29
1.3. Local community and local environment – a definition	37
CHAPTER II	
Place and identity – mutual entanglements.	46
2.1. Place and its cultural landscape	46
2.2. Multiculturalism of the borderland – interculturalism of a place	50
2.3. The competence of intercultural communication – the imperative of relations in a culturally diverse area	54
2.4. The multidimensionality of an individual’s identity – local identity, a normative form of description.	63
CHAPTER III	
Theoretical concepts of communities and communality	68
3.1. Community – reality or pretence in the word of late modernity.	68
3.2. “Communities” and “societies” in the classic formulation of Ferdinand Tönnies.	70
3.3. Communitarianist’s romantic image of the community	73

Table of content

3.4. Tribalism – socialization and affectual nebulae 75
3.5. Connections – Actor-Network Theory 78

CHAPTER IV

**The sense of community as a perspective
of pedagogical research 80**

4.1. Sense of community. A theory by David W. McMillan
and David M. Chavis 80
4.2. Local identity and interdependence as determinants of sense
of community 85
4.3. The sense of community in a pedagogical view 93

CHAPTER V

Community – the challenge of modern pedagogy 97

5.1. Education engagement – education to the community 97
5.2. Social pedagogy – the pedagogy of communities and community 99
5.3. Regional and intercultural education – constituting an individual's
identity and the cultural nature of local environments 105
5.4. Educational practice in local environment – local education
and the environmental school 109

CHAPTER VI

**Theoretical – methodological foundations
of author's own research 113**

6.1. Theoretical foundations of author's own research 113
6.2. Social identity and local identity. 117
6.3. Community and the sense of community 122
6.4. Study areas and goals, and the resulting research problems 124
6.5. Research assumptions 133
6.5.1. Research orientation and its rationale 136
6.5.2. Research stages. 139
6.5.3. Operationalization of the variables 143
6.5.4. Sampling 146
6.6. Research area 148
6.7. Socio-demographic characteristics of the test group 150

Table of content

CHAPTER VII

Local identity of examined residents of Poland's nord-eastern borderland 157

7.1. Participants' identification with their local area 157

7.2. Cultural values of the area and their importance in the perception of the study's participants 164

7.3. Local identity of the participants 169

Summation 192

CHAPTER VIII

Place and community. Sense of community residensts of nord-eastern bordeland 194

8.1. The research on the sense of community in the United States of America 194

8.2. Social activity of the participants 196

8.3. Interdependence of the participants. 201

8.4. The participants' sense of community – return to the mythical land . . . 210

Summation 222

CHAPTER IX

Openness or closeness – perception of the “other” in a local environment 225

9.1. Perception of the culturally “other” 225

9.2. What can the “other” do and what he cannot? The rights and social constraints towards the “other” in a local space 235

9.3. The participants' openness or closeness of the cultural differences 242

Summation 247

CHAPTER X

Local communities in the narrative of people active in culturally diverse local environments 251

10.1. Important persons as the social legitimacy of the existence of an individual and his local environment 251

10.2. Idiograficalness of qualitative research 253

Table of content

CHAPTER XI

Local community in the perception of “active” people 257

11.1. Area – the cause and place of undertaken actions 257

11.2. The cultural landscape of an area – cultural and religious diversity
of local communities 261

11.3. The need to protect the status quo of the area 266

11.4. Internal diversity of the local consensual communities system. 269

11.5. Social relationships and interactions within the space of culturally
diverse local environments 273

CHAPTER XII

**Intentions and forms of social activity
of people “acting” in a local space 278**

12.1. Orienting actions towards creating national awareness
in a minority group 278

12.2. Orienting actions towards local traditions 284

12.3. Orienting actions towards building social capital and local
development 287

CHAPTER XIII

**Residents’ social participation as assessed
by people “acting” within local environments. 298**

13.1. Participations and its social significance 298

13.2. Communal participation among residents 299

13.3. Resident’s participation into religious communities 306

13.4. Public participation of the residents. 309

Summary 317

Conclusions. 320

Bibliography 325

Index of figures. 341

Annex 345

    Annex 1 345

    Annex 2 353

    Annex 3 354